

Rukopisná kniha

Dějiny knižní kultury

Popis rukopisu

- ❧ Záhloví
- ❧ Vnější stránka rukopisu (kodikologický popis) – psací látka, datace, počet listů/stran, formát, výzdoba, vazba
- ❧ Vlastní obsahový (textový) popis
- ❧ Literatura

Záhlaví

Ve většině případů je tvořeno signaturou, jejíž součástí je lokace, nebo pořadovým číslem

Bývá uváděna i informace o starších signaturách, pakliže jsou relevantní – jinak se tyto dávají do provenienčních údajů

Záhlaví

☞ Datace – přesné letopočty, datace dle paleografie; jsou-li různá data, uvádí se rozmezí (1421-1433), je-li ve svazku více časově vzdálených rukopisů pak v podobě 1459 a 1724;

údaje o stoletích by se měla zapisovat římskými číslicemi – XIV^{med}, či letopočet s předložkou ante, post, c. (circa)

☞ Lokalizace – střední Evropa, Čechy

Záhlaví

∞ Počet svazků – 3 svazky

∞ Psací látka – pergamen, papír, příp. smíšené, uvádí se informace o palimpsestu

Je-li rkp z obou psacích látek, uvádí se první ta převažující

Záhlaví

☞ Počet listů/ stran – záleží, je-li rkp foliován/ paginován, či nikoliv

II + 120 ff., 126 + 99 ff, 70+46+74+48+4 pp.

☞ Formát:

uváděn v centimetrech – výška x šířka, připomíná se příčný formát

Je-li svázáno více rukopisů různých formátů, uvádí se rozměr nejmenší a největší

U pergamenových rkp, je-li různý rozměr listů, udává se průměr

Záhlaví

∞ Výzdoba

- upozornění na existenci malířské výzdoby (ilum.), kreslené výzdoby (ilustr.)

∞ Notace – upozornění na existující notaci

∞ Vazba – vazba, nevázáno, vazba chybí

+ relativní stáří vazby – soudobá, dobová, mladší

Záhloví

XIV². Čechy (?), perg. + pap., 56 (recte: 58) ff.
29,5 x 18 cm, ilum., vazba dobová

Kodikologický popis

- ❧ knižní blok
- ❧ výprava kodexu
- ❧ čtenářské, vlastnické a knihovní záznamy
- ❧ shrnutí

Knižní blok

- ❧ Charakter svazku – zkoumá se homogennost svazku, zda se jedná o konvolut, kolika rukopisů, jsou-li přítomny tisky (zde se určuje pořadí (konvolut 4 tisků a 2 rukopisných textů přivázaných za tisky)
- ❧ Psací látka – zaznamenání zvláštností (jihoevropský pergamen, palimpsest, podíl pergamenu a papíru), zjištění filigránů

Knižní blok

☞ Skladba – počet, typ, pořadí a stav složek, uvádí se jejich vztah k foliaci (I dvoulist, II binio, III tertion, IV kvatern, V kvintern, VI sextern), počet za sebou jdoucích složek se značí arabskou číslicí (3.IV), označuje se ztráta složek nebo listů, (IV-1, fol.7), (V+2, fol. 12)

(za ff. 26 a 83 chybí po 1 listě, za fol. 17 je přivázán 1 list)

(a):3.IV (fol. 24) + (b-c): (V-1, fol. 33)

zaznamenávají se kustody a reklamanty

Reklamanta - označování pořadí složek v knize tím, že pod text poslední stránky složky bylo napsáno prvé slovo textu následující složky

Kustoda - způsob označení jednotlivých částí pro jejich správné seřazení, a to zpravidla v podobě římských či arabských číslic nebo písmen, popř. kombinace obou. Toto označení je umístěno buď na horním okraji začátku složky nebo na dolním okraji poslední strany.

Dich an dem höchsten aste des kreuzes
für dich sind alle menschen von grut
loser myne erhangen wart. do wart alle
mein gestalt vil jemerleich verkeret an
claren augen erlaschen und wurde ver
keret. mein göttliche oren wurden spotes
und lasters erfult an ein edels riechen
wart verwandelt mit bösem smak an ein
süßer mit mit bitterin getraucht an ein
zarte berinde mit herten schlegel. Do ge
brast mir als erweich zu einer demen
er wraun es was mein göttliches haupt
von fern und von ungemach geneiget
an ein liebe kel was vil ungerogen
leich geschlagen an ein reueß andutz
mit spreucheln gar vnnemet an ein lau
terer vart erpluchet. Dich do er todet
mein schöne gestalt als gar als ob ich
wer ein auffezel. und ich es die schon
wafheit me wer werden. Der diener
du recht leutseliger spiegel aller ge
naden in dem die himelischen geist ne
augen ermezent und erwidert wraun het
ich dem gemynnen andutz in der totliche

weise vntz das ich es mit meinem zelm
wol durch geuß. und das ich die schon
augen. die liechten wang. den zarten
mit. so erbleichet und erodet durch
schawet. das ich mein hertz mit jmerlich
clag ob im wolt erkult. **Ach** mynlich
herre den leiden get etlich leuten als
gar nahent zu hertzen die künen dich
als recht jmerlich clagen und mugen
dich als recht herzliche weinen. **Ach**
got wann künd und mocht ich alle my
mend lizen mit clag verwesen. wem
mocht ich aller augen heitsten zcher ge
verren. und aller zunge degliche wort
gesprachen. so wolt ich dir heut erzange
wie nahent mir dem elendes leide licht
dntwurt die ewige wafheit. **Ach** erzai
gent niemant paz wie nahent in mei
leiden get dem der es treitt mit mir
on erzengung der werck. **Ach** ist lieber
ein lediges unbekumtes hertz. so all
zergentlicher mynne mit stetem straf
zerruollen des nechsten nach einem auf
wurken meines vergipften lebens den

geminte

weise

Knižní blok

∞ Foliace

- přejímá se existující foliace/paginace
- opravují se jen chyby,
- je-li v kodexu více foliací, zaznamenají se obě, jako platná se bere ta přesnější
- listy ze začátku nepojaté do foliace se označují římskými číslicemi
- dílčí foliace se prodlouží do konce bloku
- zlomky listů se pojímají do foliace jen obsahují-li zachovalé čitelné zbytky textu
- r+v

Knižní blok

✎ Psací látka

- linkování – linkování slepé, inkoustem, nelinkováno, jen u rkp do pol. 14. stol.
- počet řádků – zejména u veršovaných textů, rkp iluminovaných, u zlomků
- dělení plochy na sloupce – uvádí se vždy, rozlišuje se text a glosy

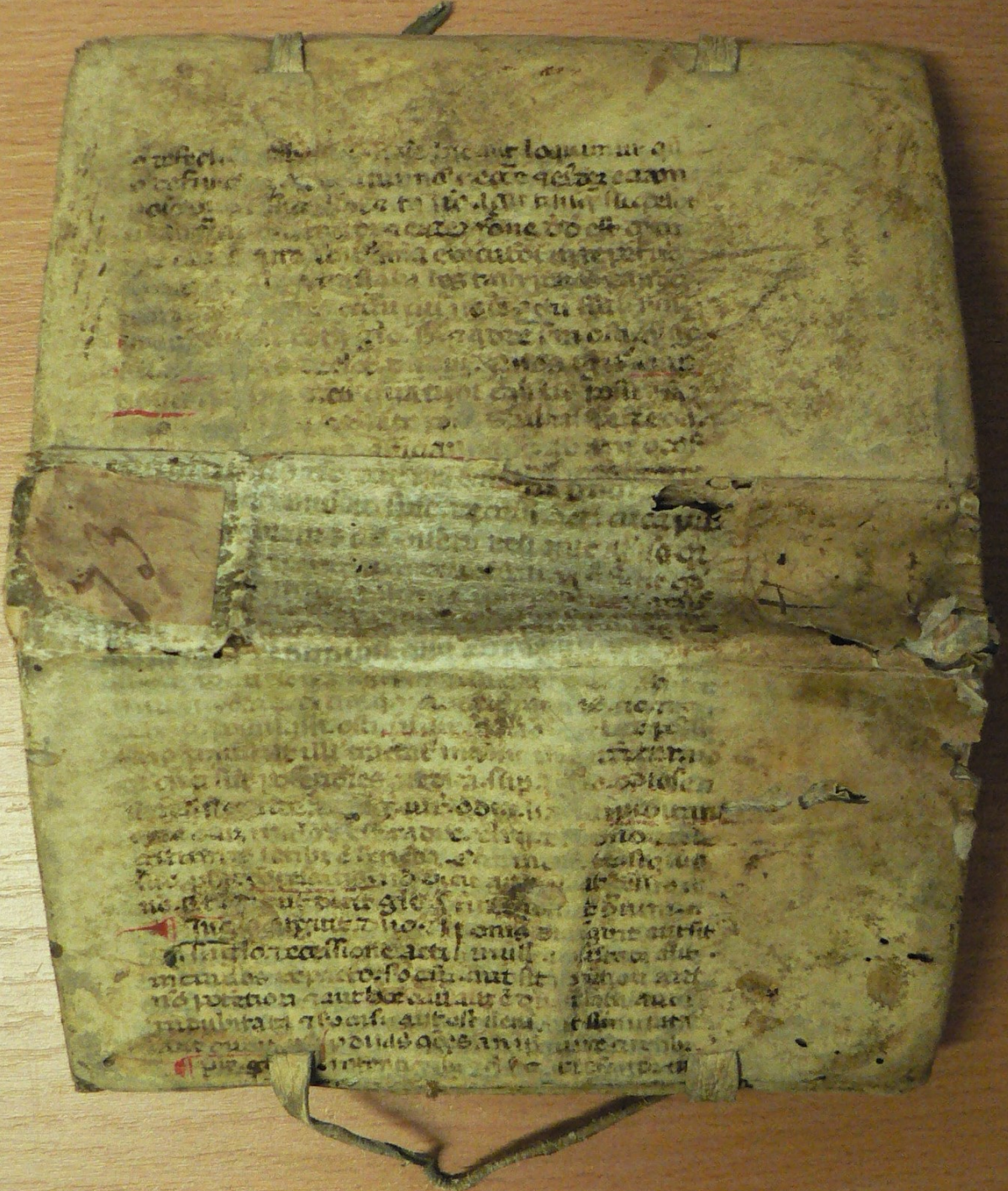
quis est neque potuit
illis quia non potes unum
tuum alium facere neque
sunt et sine me est est
Quod autem his humanis
natura est Augustinus quia
oculum posita dente
sicut autem dico robis non
nalo sed si quis te per
et dexteram maxillam
et alteram Et illi qui
iudicio contendere
a tua tolle dente
ui Et quicumque te au
et mille passus ire

Gramma
tica
Dialectica

Linkování

Sloupce

Knižní blok

∞ Prázdná folia

- podávána souhrnně (ff. 1rv, 4v-5r, 128v prázdná)

∞ Dochování

- informace o plísniích, poškození vlhkem, zateklinou
- ztráty listů a textu (seříznutí a pod.)

Výprava kodexu

✧ Písmo a písarské ruce

- zapisuje se velkými písmeny (A), určuje se rozsah (dle foliace)
- textové přípisky a korektury – pokud to přispěje k popisu geneze kodexu
- 2 ruce, A = Georgius 1451 (fol. 181v) ff. 1r-181v, B ff 182r-188v, obě gotika kurzíva
- Písmo – karolína, gotika, humanistika; kurzíva, bastarda

Výprava kodexu

∞ Výzdoba

- miniatury, figurální i ornamentální iniciálky a jejich výběhy, okrajovou výzdobu (bordury, lišty, droalerie) a rubrikace
- miniatury a figurální iniciálky se zaznamenávají jednotlivě s údajem folia, rozměrů (výškaxšířka nebo poloměr u miniaturov, počet řádků u iniciál) a námětu
- termínem rubrikace se mj. rozumí červená začáteční písmena, nadpisy, paragrafy, podtrhávání
- upozorňuje se na výskyt barevných inkoustů v textu
- rozlišuje se technika – kresba, malba, kolorování, zlacení; upozorňuje se na nedokončení

Deus in adiuto
rui meum

Quibus diebus et festibus ad in-

terne rerum conditor noctem

diemque qui regis et temporum

Preco dies
iam sonat

das tempora ut alleues fastidium noctis p[er]f[er]e
de p[er]nigil anocte noctem segregas **H**oc

excitatus lucifer soluit pluvium caligine
hoc ois erodiu choruis uiam nocendi dese

rit **H**oc nauta uires colligit pontique mu
tescit freta hoc ipsa petra ecclie canente
culpam diluit **S**urgamus ergo strenui

e gallus iacentes excitat et sompno letos
i crepat gallus negante arguit **G**allo ca
nente spes redit egus salus refundit mu

D **E** **H**
non abominabitur
E **V** **A** **V** **I**

animam meam
deus meus in te
confido non eru
beseam neque ir
rideant me ini
mici mei et
enim uniuersi
qui te expec

tant non confundentur **V**ias tuas domine demon
stra michi & semitas tuas edoce me **O R A T I O**

EXCITA dne potentiam tuam et
ueni ut ab imminentibus peccato
rum n[ost]rorum periculis te meream
protegente eripi te liberante saluari
Qui cum do p[ro]p[ter] **S**cientes quia h[oc] **clxxvi**

GR[ati]o uniuersis si qui te expectant non confundentur
domine **V**ias tuas domine

Monasterij Reysrudensis

Ne

exordiu sermonu di. i facti estis qb' lacte opus sit n' solido cibo. Omnis em' qui lactis est particeps. expertus est sermo nis iusticie. Parvulus em' est. Pfectoy aut' solidus cubus eoy qui p' consuetudine exercitatos habent sensus. ad discretione boni ac mali.

Alia

Quomodo observatum est aurum mutatum est color optimus dispersi sunt lapides sanctuarii incipit omnium placarum. De r' y. hui' syon inclina i ameli' auro primo.

Qui uoc
ne uol
se itere
ame et
ebant i
amplexa
stercora

Quomodo reputati sunt inuasa testa opus manuum figuli. Sed i lamie nuclauerunt mammas lactauerunt canulos suos. filia phi mei cyndelis. quasi structo in deserto. Ad hesit lingua ad palatum ei insit parvuli peccierunt pinem i non gar qui frangeret eis. Hierusalem hierusalem conuertere ad dominu deum tuu.

Go nu' uidentem paup'tatem meam in uirga indigna signis sue. Beti. Seminauit i ad duxit in rene uis i non in lucem. Sessiones i suggestione eoy uidi ego sum psalmus eoy. Reddes eis in cem domine iuxta opa manuum tuarum. Dabis eis scitum cordis laborem tuum. Persequeris in iuro re tuo i conteres eos sub celis domine. Hierusalem hierusalem conuertere ad dominum deum tuum.

Candidiores nazarii eius nunc inuidiores. Lacte rubicundiores eboire antiquo saphuro pulchrio res. Denigrata est siu carbonet facies eoy i non sunt cogniti implare is. Ad hesit eius

biles iam nuqm accipia. Nam & quas habui qsi sordet abieci. quia n' erant de bona scientia. Nam nolentes ac cipe aliqs frs meos paupes. etia' p'ib' rogau' ut am' dig nant' accipe. i p' peccati meo orarent. Si q' que habui ame abieci. quomodo pote fieri. ut quera accipe. que ut sordet abieci. **Alia** hui' anni qui cele si uirtu te ratio num ueri te con fu tant uictus tandem au fugit e' deinat iam xpieto se mi nas et uilans reliquit. **Coactus** a sancto pontifice

mortiferum in faucibus alpi um draconem perimere. Dedit. Gloria patri & filio & spiritui sancto. **Lu. i. n.**

A Sancto pontifice induimus lacrimis pernoctante lux cel' inle' m' sa & tenebras noctis ex cussit & cor a'te splendore si dei il lu minauit. **A** Cumq' dulcem sane doctrine saporem p'ce' que' casset a'ta puellat suas alloera promptas cas aduam uice pe' dis sequat in uenit. **A** A'ta p'iscam raab hieridwrem se' cura ueri uen' legator ad supplicium aper feruoribus re' qui suos sub l'm' suscipulis superne ciuitatis futuram eius oc' cul' taur.

A Ambura uere fidei rudimentis a'ta queq' a sancto hospite salu' taria' percipit. matris sue hyla' re' fi' delictis indicant. **A** Que' beatum u' rum noqm ad te' transmissum g'atulabunda suscipiens pedes eius amplectitur uicq' prioris miseris erro res con' fitent. **A** Au' dicit p'f'ul sanctus curvissimis abbylaria demonum culturis gement' & lacrimas fundens p'at' cum da' acono suo p'otanto errore domina' p'ces effudit.

Iudex qui dixit am te' xpe digna non habet. Sine causa uis eu' dm' unum dicere. qui te' sua non e' cognosce. Meretrix dicit que e' dicit non pote xpiana. A'ta respondit. Xpiana qdem ego a'te n' meretor' nec uocari. s' mia di que' n' demerito. s' de sua pietate indicat. ipsa me' ad hoc nom' admisit. **I**udex qui dixit. Unde nosti q'a te' admisit ad hoc nom'.

Prepulso post longum conflictum p'f'ul erroris per' hualo' re' uir' domini uir' c'f'ul' beatissimie' res fide' xpieti plenit'

em

Výprava kodexu

œ Notace

- určení notace – neumatická a na linkách
- vymezení jejího výskytu v rkp (podle textových jednotek nebo ff.)

li et exul tet ter ra an te

fa ci em do mi ni quom am ce

met **I** n splēdōibz lactōe ex

pte ro ante lu ci ferum ge mi te

Lux fulge bit ho die lu ⁱⁿ ^{aurō} ^{raī} ^{trōi} ^{tus}

per nos qui a natus est nobis do mi nus

et vo ca bi tur admi ra bilis de us prin

ceps pacis pater futu ri se cu li cu nis reg

ni non e rit fi nis **D**omi

Výprava kodexu

☞ Vazba

- materiál a technika vazby
- desky dřevěné, lepenkové, měkké
- pokryv: useň (rukopisné zlomky), pergamen, papír, textilie
- šití
- hřbet
- výzdoba: tlačení, slepotisk, řezání, zlacení, malování
- motivy výzdoby: ornamentální, figurální
- ořízka: malovaná, stříkaná
- spony (pukly, nárožnice, středové a hranové kování), řemínky, stuhy
- libri catenati
- supralibros

Výprava kodexu

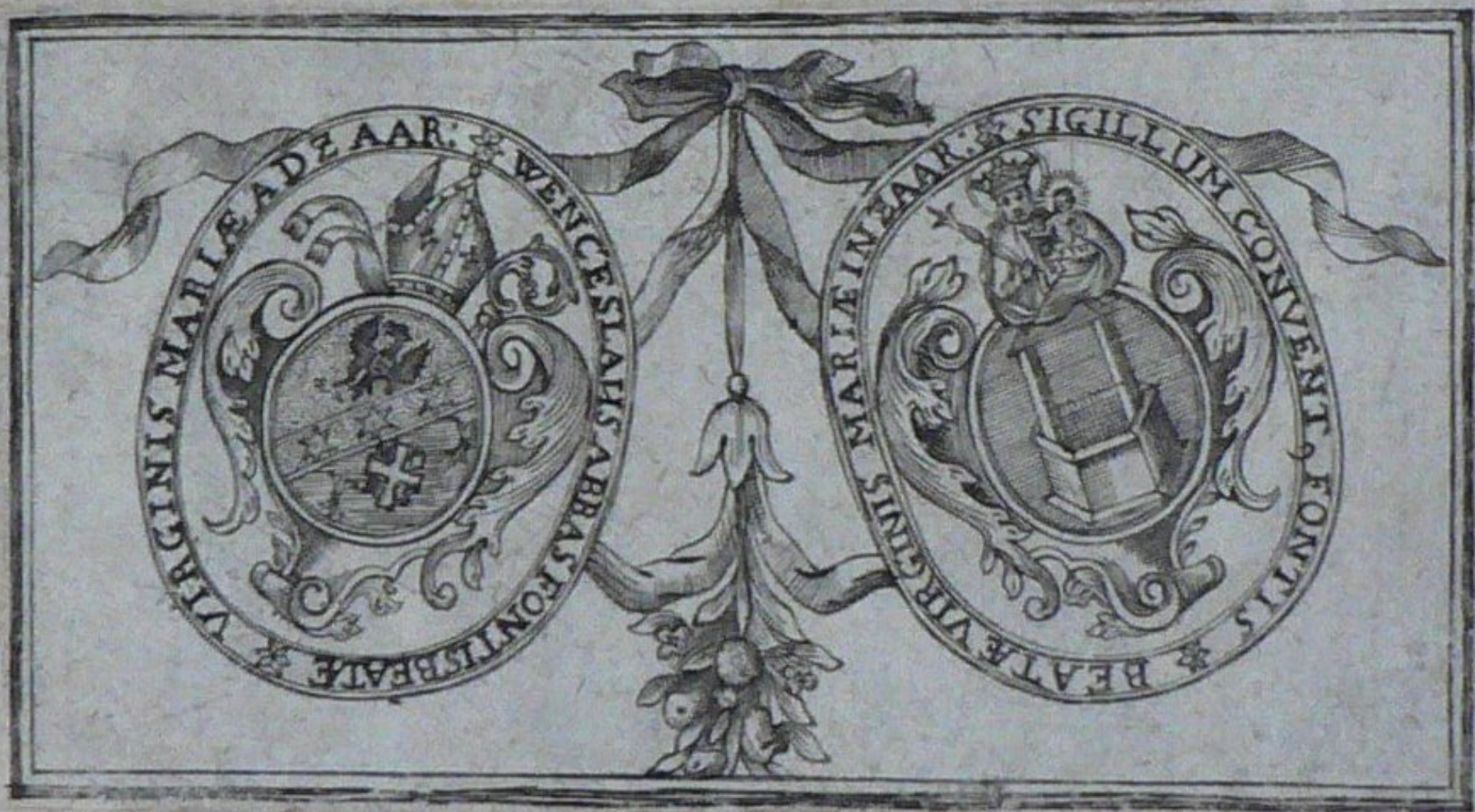

☞ Provenience

- čtenářské přípisky
- vlastnické záznamy
- záznamy knihovny

Ex libris Monasterij **SERIES** *Fontis B. M. V. ad Garam.*

SANCTORVM

Textový popis

- ∞ Vymezení textu a jeho částí
- ∞ Pořadí textů
- ∞ Incipit, explicit, kolofon
- ∞ Převádění dat